

dr MAŁGORZATA SIKORA-GACA

Wydział Nauk o Polityce i Administracji
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Program *Dostępność plus* – podstawy prawne, obszary wsparcia, budżet

Fundusze europejskie wdrażane w Polsce przyczyniają się do łamania wielu barier, zarówno w ujęciu architektonicznym, jak i społecznym. Jednakże w tematyce szeroko pojętej dostępności dużo jest jeszcze do zrobienia. Nie chodzi oczywiście tylko i wyłącznie o działania skupione na osobach z niepełnosprawnością, których jest już w Polsce ponad 12%¹, ale o inicjatywy skierowane np. do kobiet w ciąży, osób z małymi dziećmi, ludzi starszych, tych po udarze, z ciężkim lub nieporęcznym bagażem, o nietypowym wzroście, mających trudności w komunikowaniu z otoczeniem, jeżdżących na wózkach inwalidzkich, chodzących o kulach, wykazujących ograniczoną możliwość poruszania się² – wszystkich tych, którzy mogą mieć trwałe lub czasowe ograniczenia w mobilności lub percepcji.

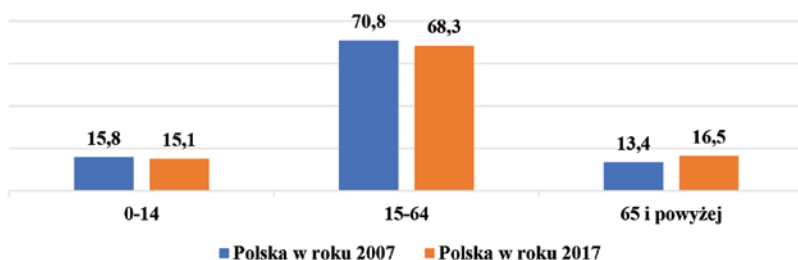
Z uwagi na fakt, że na terenie Unii Europejskiej struktura wiekowa ludności zmienia się, a odsetek osób przekraczających 60 rok życia ciągle wzrasta, niezbędna jest inicjatywa zapewniająca swobodny dostęp do udziału w życiu społecznym i publicznym. Dłuższe średnie trwanie życia jest zauważalne na obszarze całej wspólnoty. Dane Eurostatu wskazują,

---

¹ *Dostępność jest na plus*, https://www.cupt.gov.pl/images/publikacje/Dostepno%C5%9B%C4%87_jest_na_plus.pdf [20.09.2019].

² Zob. *Program Dostępność plus*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/> [28.09.2019].

że w 2017 r. grupa wiekowa 65+ stanowiła 19,4% populacji UE-28. W Polsce wskaźnik ten wyniósł 16,5%. Względem roku 2007 na obszarze Wspólnoty odnotowano wzrost o 2,4 punkta procentowego, w Polsce aż o 3,1. Największy odsetek populacji 65+ znajduje się w Bułgarii (20,7%), Niemczech (21,2%), Grecji (21,5%), Włoszech (22,3%), Portugalii (21,1%) i Finlandii (20,9%). Najniższy wskaźnik w omawianym zakresie odnotowano na Cyprze (15,6%), w Luksemburgu (14,2%), na Słowacji (15%) i w Irlandii (13,5%). Szczegółowe dane Eurostatu zaprezentowano na wykresach 1, 2 i 3.

Wykres 1. Struktura wiekowa ludności w Polsce, w roku 2007 i 2017, w %

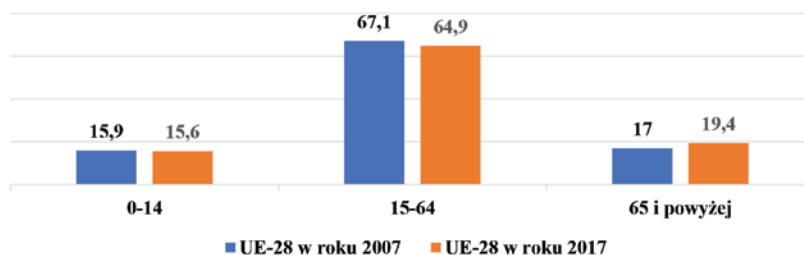
Źródło: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_age_structure_by_major_age_groups,_2007_and_2017_\(%25_of_the_total_population\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_age_structure_by_major_age_groups,_2007_and_2017_(%25_of_the_total_population).png) [27.10.2019].

Dane statystyczne wskazują, że do 2025 r. 22% mieszkańców Polski przekroczy 65 rok życia, do 2050 r. – 33% (stan na rok 2019 – 16%; 1,8 mln osób z niepełnosprawnością wzroku, ok. 10% społeczeństwa z niepełnosprawnościami ruchowymi, ok. 1 mln osób głuchych i słabostyszających)³. W tym samym czasie liczba osób z niepełnosprawnością może wzrosnąć nawet do 8 mln, a tych po 80. roku życia nawet do 2,2 mln⁴. Ocenia się, że nawet 30% polskiego społeczeństwa może mieć trwałe lub czasowe ograniczenie w mobilności czy percepcji⁵.

³ Tamże. Zob. również: Kancelaria Senatu, *Starzenie się ludności w Unii Europejskiej – stan obecny i prognoza*, Warszawa 2018, s. 1-31.

⁴ J. Poliński, *Program rządowy Dostępność plus*, „Prace Instytutu Kolejnictwa” 2018, z. 158, s. 39-44.

⁵ Zob. *Program Dostępność plus...*, dz. cyt., s. 10-11.

Wykres 2. Struktura wiekowa ludności w UE-28, w roku 2007 i 2017, w %

Źródło: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_age_structure_by_major_age_groups,_2007_and_2017_\(%25_of_the_total_population\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_age_structure_by_major_age_groups,_2007_and_2017_(%25_of_the_total_population).png) [27.10.2019].

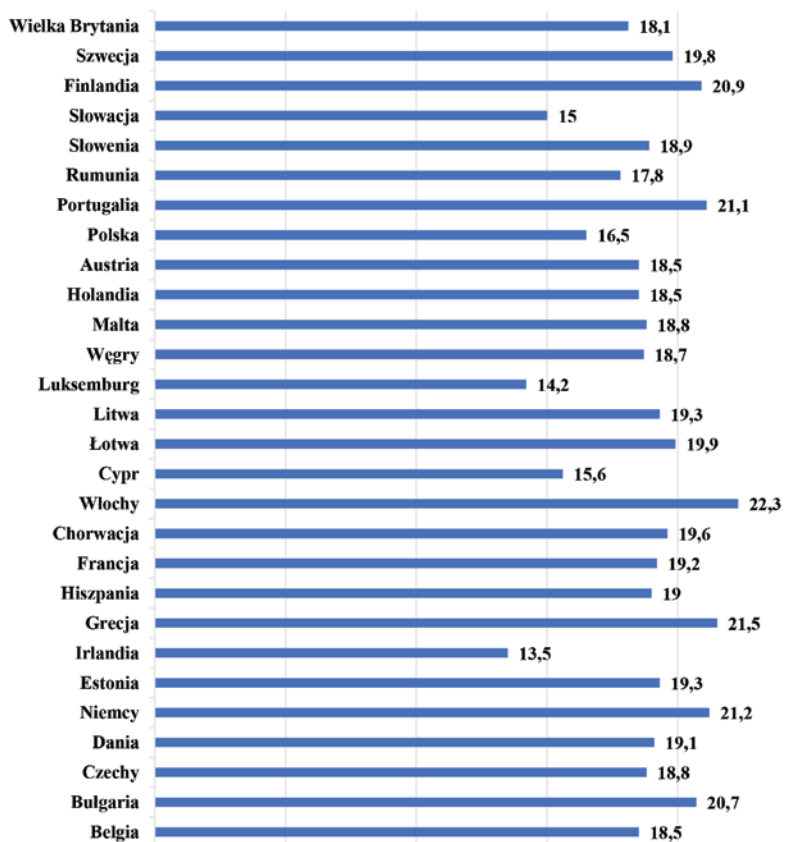
Program *Dostępność plus*⁶ zwraca uwagę na potrzebę podniesienia jakości życia różnych grup docelowych, mających – z różnych przyczyn – ograniczone możliwości poruszania się. Działania naprawcze skumulowano w latach 2018-2025, a na ich realizację zakontraktowano 23 mld zł. Dodać należy, że 84% tych środków finansowych to zewnętrzne, zagraniczne źródła finansowania (europejskie i norweskie⁷), a ok 12% to środki własne (krajowe, samorządowe, PFRON⁸). Sporą część inicjatyw przewidziano do realizacji w rozplanowanych od 2014 r. programach operacyjnych⁹, a w programie *Dostępność plus* ujęto wskaźniki kontekstowe będące efektem ich realizacji. Pozostałe są dodatkowymi inicjatywami zaproponowanymi przez władze rządowe. Co istotne, do tej pory w literaturze przedmiotu posługiwano się przede wszystkim pojęciem osoba z niepełnosprawnością, co zawężyło grupę beneficjentów do tych posiadających określone deficyty ruchowe czy intelektualne. Aktualnie obowiązujące prawodawstwo rozszerza zakres pojęć do określenia osoby zależnej (OZ). Statystyki wskazują, że nawet co czwarty Polak może być określany tym mianem. To właśnie do nich skierowany jest postulat samodzielności zawarty w rządowym programie *Dostępność plus*.

⁶ Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, *Program Dostępność plus 2018-2025*, Warszawa 2018, s. 1-70.

⁷ Tzw. fundusze norweskie.

⁸ PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

⁹ Program operacyjny *Wiedza, edukacja, rozwój*, program operacyjny *Inteligentny rozwój*, program operacyjny *Infrastruktura i środowisko*, program operacyjny *Polska cyfrowa*, regionalne programy operacyjne, inne.

Wykres 3. Ludność 65+ na terenie Unii Europejskiej, w 2017 r., w %

Źródło: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/b/bc/Population_age_structure_by_major_age_groups%2C_2007_and_2017_%28%25_of_the_total_population%29.png [27.10.2019].

Celem niniejszego rozdziału jest omówienie podstawowych kwestii związanych z programem *Dostępność plus*. W rozważaniach przyjęto metodę badawczą mieszaną¹⁰, przydatną zarówno w poznaniu empirycznym, jak i teoretycznym – analizy i syntezy. Analizie poddano podstawy prawne, podstawowe definicje, dobre praktyki stanowiące wartość dodaną programu, a także innowacje dla dostępności. Syntezę natomiast oparto o zaplanowane efekty programu, jak i dokładne wyliczenia budżetowe. Główna hipoteza badawcza zakłada, że program *Dostępność plus* jest zestawieniem dobrych praktyk pozwalających na motywowanie przyszłych beneficjentów funduszy europejskich i krajowych do wdrażania w projekty zapla-

¹⁰ Zob. E. Nowak, K. Głowiński, *Teoretyczne metody badawcze w naukach społecznych*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej” 2013, nr 2(6), s. 140.

nowane do realizacji rozwiązań i działań ułatwiających osobom zależnym przełamywanie barier. Niniejsze opracowanie ma charakter informacyjny, a z uwagi na fakt, że prezentowana publikacja została całkowicie sfinansowana przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju – również promocyjny.

Ustawa o dostępności

Podstawę prawną programu *Dostępność plus* stanowi ustawa z 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami¹¹. Składa się ona z 73 artykułów i weszła w życie 20 września 2019 r. W ustawie określono nie tylko środki zapewniające dostępność, ale sprecyzowano również obowiązki podmiotów publicznych w omawianym zakresie. Co istotne, dokument ten zmienił szereg innych regulacji prawnych, m.in. ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawę z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, ustawę z dnia 5 lipca 2018 r. o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących czy ustawę z dnia 23 października 2018 r. o Solidarnościowym Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych¹². Co istotne – ustawa o dostępności precyzuje kilka istotnych określeń: bariera, dostępność, osoba ze szczególnymi potrzebami, uniwersalne projektowanie, racjonalne usprawnienie.

Artykuł 2 ustawy barierą określa konkretne ograniczenie architektoniczne, przeszkodę zarówno cyfrową, jak i informacyjno-komunikacyjną, która uniemożliwia osobie zależnej udział w przestrzeni publicznej na zasadzie równości z innymi osobami. W przypadku pojęcia dostępności sprecyzowane zostały minimalne wymagania będące efektem wdrożenia w projekt uniwersalnego projektowania czy też zastosowania w nim racjonalnego usprawnienia. Szczegółowo pojęcie minimalnych wymagań precyzuje art. 6 ustawy, który jasno określa ich zakres w trzech wymiarach: architektonicznym, dostępności cyfrowej i komunikacyjno-informacyjnej.

¹¹ Zob. Dz.U. 2019 poz. 1696, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001696> [28.09.2019].

¹² Również: ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, ustawę z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, ustawę z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, ustawę z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym, ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji.

Minimalne wymagania w zakresie dostępności architektonicznej obejmują:

- zapewnienie wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynków,
- instalację urządzeń lub zastosowanie środków technicznych i rozwiązań architektonicznych w budynku, które umożliwiają dostęp do wszystkich pomieszczeń, z wyłączeniem pomieszczeń technicznych,
- zapewnienie informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny i dotykowy lub głosowy,
- zapewnienie wstępu do budynku osobie korzystającej z asysty psa,
- zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości ewakuacji lub ich uratowania w inny sposób¹³.

W zakresie minimalnych wymagań podmiot publiczny zapewnia dostępność cyfrową do strony podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej oraz następujących elementów i funkcji strony internetowej lub aplikacji mobilnej:

- danych teleadresowych podmiotu publicznego oraz linku do strony podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej podmiotu publicznego,
- narzędzi służących do kontaktu z podmiotem publicznym,
- nawigacji,
- deklaracji dostępności strony internetowej lub aplikacji mobilnej podmiotu publicznego, zwanej deklaracją dostępności,
- informacji dotyczących sytuacji kryzysowej oraz innych informacji związanych z bezpieczeństwem publicznym, publikowanych przez podmiot publiczny,
- dokumentów urzędowych oraz wzorów umów lub wzorów innych dokumentów przeznaczonych do zaciągania zobowiązań cywilno-prawnych¹⁴.

Minimalne wymagania w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej odnoszą się do:

- obsługi z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje,
- instalacji urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia,

---

¹³ Ustawa z 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, (Dz.U. 2019 poz. 1696, art. 6, pkt. 1).

¹⁴ Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, (Dz.U. 2019 poz. 848, art. 8, pkt. 1, 2).

- zapewnienia na stronie danego podmiotu informacji o zakresie jego działalności – w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym oraz informacji w tekście łatwym do czytania,
- zapewnienia, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej w tym wniosku¹⁵.

Wspomniany już art. 2 ustawy o dostępności precyzuje również pojęcie osób ze szczególnymi potrzebami. Zakwalifikujemy do nich te, które „ze względu na swoje cechy zewnętrzne i wewnętrzne albo ze względu na okoliczności, w których się znajdują, muszą podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przewyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami”¹⁶. Nie można pominąć kolejnych dwóch definicji: uniwersalnego projektowania i racjonalnego usprawnienia. Oba nawiązują do artykułu 2 *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych sporządzonej w Nowym Jorku 13 grudnia 2006 r.*¹⁷ Racjonalnym usprawnieniem będą zatem konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania, nienakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami. Mianem uniwersalnego projektowania określa się natomiast planowanie wskaźników produktów¹⁸, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. Działania te nie wykluczają pomocy technicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami¹⁹.

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. nakłada obowiązek zapewnienia dostępności m.in. na jednostki sektora finansów publicznych (art. 3) oraz organizacje pozarządowe i przedsiębiorców (art. 5) poprzez wykorzystanie uniwersalnego projektowania i racjonalnych usprawnień (art. 4), w tym na podmioty współpracujące (art. 4, pkt. 3). Koordynacją zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zajmuje się minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego (art. 8, 9) m.in. poprzez inicjowanie rządowych programów (art. 10). Ustawa nakłada również

¹⁵ Dz.U. 2019 poz. 1696, art. 6, pkt. 3.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., (Dz.U. 2012 poz. 1169).

¹⁸ Produkt projektu. Zob. M. Sikora-Gaca, M. Piechowicz, M. Kleinowski, *Zarządzanie funduszami europejskimi w Polsce*, Warszawa 2018, s. 210.

¹⁹ Tamże, art. 2. Definicje. Zob. również: Dz.U. 2019 poz. 1696, art. 6, pkt. 4 i 5.

obowiązek raportowania na temat przestrzegania zasady dostępności (art. 11). Organem opiniodawczo-doradczym działającym przy ministrze jest Rada Dostępności (art. 13)²⁰. Każdy organ władzy publicznej zobowiązany jest do powołania koordynatora do spraw dostępności, który przygotowuje i koordynuje wdrażanie planu działania na rzecz dostępności (art. 14). Gotowość do zapewniania dostępności przez instytucje, o których mowa w ustawie, w tym minimalnych wymagań, potwierdza certyfikat (art. 15), a fakt jego nadania podawany jest do publicznej wiadomości (art. 28). Na rzecz realizacji wyżej wymienionych kwestii powołany został Fundusz Dostępności (art. 35), który zasilany jest m.in. z budżetu państwa czy ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (art. 36).

Rysunek 1. Dobre i złe praktyki – podjazdy dla osób zależnych

Źródło: *Inspiracje. Nowe technologie*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/dobre-praktyki/#Inspiracje.%20Nowe%20technologie> [30.09.2019]; <https://images.app.goo.gl/wdmjiPQdXiPqN2sX9> [30.09.2019].

Wdrożenie ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o dostępności ma na celu poprawę warunków życia tych grup społecznych, które są najbardziej narażone na wykluczenie, marginalizację i dyskryminację. Stanowi ona podstawę prawną funkcjonowania programu rządowego *Dostępność plus*, przyjętego 17 lipca 2018 r.²¹ Podstawowe badania wykonane przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej pokazują, że w województwie mazowieckim całkowicie dostępnych dla osób z niepełnosprawnością jest zaledwie 9% obiektów użyteczności publicznej. Natomiast kontrole Najwyższej Izby Kontroli przeprowadzone w województwie podlaskim

²⁰ Zob. również: *Rada Dostępności*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/rada-dostepnosci/o-radzie/> [28.09.2019].

²¹ Zob. Zarządzenie Ministra Inwestycji i Rozwoju z dnia 20 grudnia 2018 r. w sprawie utworzenia Rady Dostępności, Dz. Urz. MlIR z dnia 21 grudnia 2018 r., poz. 55.

wykazały niedostępność ponad 90% obiektów użyteczności publicznej. Jest to istotnie zauważalny problem w skali całego kraju. Brakuje zarówno uniwersalnych standardów (Zob. innowacja społeczna *Czułość*), jak i skutecznych mechanizmów kontrolnych²².

Pierwsze raporty o stanie dostępności kraju, uwzględniające efekty wdrażanego programu *Dostępność plus*, powinny pojawić się w 2021 r. Na tę chwilę odbyły się dwa posiedzenia Rady Doskonałości, a Partnerstwo na rzecz Dostępności podpisało 152 sygnatariuszy²³.

Rysunek 2. Dobre i złe praktyki – dojście do wejść głównych budynków

Źródło: *Inspiracje. Nowe technologie*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/dobre-praktyki/#Inspiracje.%20Nowe%20technologie> [30.09.2019]. Również: <https://www.homify.pl/zdjecie/764977/glowne-wejscie-do-budynku> [30.09.2019].

Wartością dodaną programu *Dostępność plus* będzie stworzenie uniwersalnego katalogu dobrych praktyk, uwzględniającego takie inicjatywy, które powinno się powielać. W zakresie już wypracowanych (rysunek 1 i 2) można wymienić poniższe przykłady:

- podjazdy dla osób zależnych z właściwym nachyleniem i poręczami;
- dojście do wejść głównych budynków użyteczności publicznej dostosowane do potrzeb osób zależnych, w tym wejście znajdujące się na poziomie dojścia; powierzchnia antypoślizgowa i utwardzona;

²² Zob. *Program Dostępność plus...*, dz. cyt., s. 17.

²³ Zob. *Partnerstwo na rzecz dostępności*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/partnerstwo-na-rzecz-dostepnosci/> [29.09.2019].

- ubrajlowienie poręczy przyschodowych,
- oznakowane na żółto schody dla osób zależnych z dysfunkcją wzroku,
- projekty mieszkań bez barier architektonicznych skierowane do osób zależnych, uwzględniające uniwersalne projektowanie i racjonalne usprawnienia.

Oczywiście wymienione przykłady są tylko namiastką licznych potrzeb architektonicznych, jakie mają osoby zależne. Problem niedostosowanej przestrzeni publicznej jest kwestią monitorowaną od wielu lat. Praktyka funkcjonowania pokazuje, iż w tym zakresie jest jeszcze wiele do zrobienia, podobnie jak w przypadku dojść do wejść głównych budynków. Tu również funkcjonuje architektoniczna irracjonalność. Wyeliminowanie złych praktyk i nieodpowiednich rozwiązań jest jednym z najważniejszych zadań, jakie stawia przed sobą program *Dostępność plus*.

Innowacje dla dostępności

Zarówno uniwersalne projektowanie, jak i racjonalne usprawnienia należą do tych elementów projektów, które są przez beneficjentów słabo rozumiane, szczególnie w kontekście zasady dostępności. Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju rozpoczęło katalogowanie odpowiednich rozwiązań, które można zaliczyć do kategorii innowacyjnych²⁴. Na tę chwilę baza innowacyjności dla dostępności liczy 37 proponowanych rozwiązań skierowanych do 5 grup docelowych: dzieci (4), seniorów (14), osób z niepełnoprawnością (25), rodzin (10) i ekspertów. Są to: *Paszport życia*, *SOS Homini*, *Rodzinne autonomie samodzielności*, *Czułość*, *Senior-Cuder*, *Ścieżka moto-sensoryczna*, *Nawigacja głosowa osób zależnych (NGOZ)*, *Innotextil*, *Czas na aktywność!*, *Organizator kompleksowej opieki w miejscu zamieszkania*, *Zakupy bez barier*, *Teleasystent*, *Uniodzież*, *Caffe Aktywni*, *Trenerzy wsparcia*, *Oswajanie dorosłości*, *Ogród leczy*, *Tyflograficzna interaktywna gra planszowa dla wszystkich – niewidomych i widzących*, *My też jesteśmy rodzicami!*, *Gdyński Lodołamacz Technologiczny (GLT)*, *Proste i Pomocne*, *Przystawka do wózka inwalidzkiego*, *Senior+*, *Sprawiedliwość słyszy głuchych*, *Podróże Kolejlove*, *Mniej samotności*, *Cień pomoże Ci*, *Wsparcie opiekunów dzieci ze spektrum autyzmu*, *Wrota Pamięci*, *Szu Na Tropie Pamięci*, *EasyMove*, *ONCO-JOGA*, *Wy Dobrze Jecie*, *Razem można więcej*, *MobiAsystent*, *Your Way*, *Model DOM*. Wymienione tu innowacje społeczne kwalifikuje się do kategorii: edukacja, zdrowie, transport, turystyka i integracja społeczna. Prezentację graficzną zawarto na rysunkach 1, 2, 3 i 4.

²⁴ Zob. *Innowacje dla dostępności*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/#/domyslne=1> [29.09.2019].

Wymienione wyżej innowacje społeczne zawierają wiele nowoczesnych i często nietypowych rozwiązań, z których osoby zależne mogą skorzystać. Ciekawym wdrożeniem jest projekt *Caffe Aktywni*²⁵, w którym zaproszono do współpracy dwie grupy osób zależnych: młodzież z niepełnosprawnością w przedziale wiekowym 17-20 lat oraz seniorów 60+, którym doskwiera samotność. Ci ostatni występują w roli mentorów dzielących się swoim doświadczeniem i wiedzą. Innowację wprowadziła Fundacja Wrażliwy Świat, a za projekt odpowiadały: Jolanta Rychlik, Klaudia Tarasiewicz oraz Agnieszka Głuszczyńska. W pierwotnej wersji *Caffe Aktywni* działała w formie kawiarni uruchamianej w zależności od potrzeb projektu. Od września 2019 r. przestrzeń została uruchomiona na stałe w lokalu udostępnionym przez Urząd Miejski w Gdańsku²⁶.

Do seniorów kierowana jest również motywacyjna gra karciana *Senior-Cuder*²⁷, wdrażana w ramach IV osi priorytetowej programu operacyjnego *Wiedza, edukacja, rozwój*, działania 4.1. Innowacje społeczne²⁸ czy inicjatywa *Senior+*, która służy podnoszeniu kompetencji informatycznych osób w wieku 50+, w celu przeciwdziałania ich wykluczeniu cyfrowemu²⁹. Z kolei innowacja *Mniej samotności* ma pomóc w poprawie samopoczucia seniorów. Jej ideą jest dzielenie przestrzeni mieszkalnej osoby starszej ze studentem. Taki układ wzajemnych relacji pozwala złagodzić skutki samotności. Wspólne spędzanie czasu, wymiana doświadczeń, rozmowa to elementy kluczowe w kontekście zapobiegania izolacji i degeneracji psychofizycznej osoby zależnej w podeszłym wieku³⁰.

Kolejna inicjatywa to *Oswajanie dorosłości*. Skierowana jest do osób z niepełnosprawnością intelektualną, które podczas warsztatów wyjazdowych pracują razem

²⁵ Zob. *Caffe Aktywni*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc/caffe-aktywni/> [30.09.2019].

²⁶ Również: *Caffe Aktywni*, <https://www.innowacjespoleczne.org.pl/innowacja/caffe-aktywni/> [30.09.2019].

²⁷ Zob. *Senior-Cuder, czyli gra o sens życia*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc/senior-cuder-czyli-gra-o-sens-zycia/> [30.09.2019]. Również: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, www.rops.krakow.pl [30.09.2019].

²⁸ Zob. *Małopolski Inkubator Innowacji Społecznych*, <https://www.rops.krakow.pl/lewa/malopolski-inkubator-innowacji-spolecznych-25/o-projekcie-96.html> [29.09.2019].

²⁹ Zob. *Senior+. Innowacje dla osób w wieku 50+*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc/senior/> [26.09.2019]. W 2017 r. jedynie 13% seniorów przyznało, iż korzysta z Internetu codziennie lub prawie codziennie. W przypadku osób powyżej 16. roku życia odsetek ten wysoki ponad 60%. Ponad 60% osób powyżej 65. roku życia w ogóle nie używa Internetu. Zob. *Program Dostępność plus...*, dz. cyt., s. 21.

³⁰ Zob. *Mniej samotności – poprawa samopoczucia seniorów w relacji ze studentami*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc/mniej-samotnosc/> [30.09.2019].

z symulatorem niemowlęcia, mogą tym samym przekonać się na czym polega opieka nad dzieckiem. Autorem innowacji jest Gdyńska Fundacja Dom Marzeń, która swoją inicjatywą objęła nie tylko osoby zależne, ale również terapeutów. W ramach projektu pilotażowego stworzono punkt konsultacyjny, jednakże liczba chętnych bardzo szybko przekroczyła jego możliwości. Tak narodził się pomysł warsztatów o charakterze „treningów życia codziennego”³¹. Natomiast osoby z niepełnosprawnością intelektualną będące już rodzicami wspiera program *My też jesteśmy rodzicami!*³². Innowacja została zapoczątkowana przez Fundację na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Arkadia”³³. Z kolei model warsztatów żywieniowych dla rodziców dzieci z niepełnosprawnością zaprezentowano w programie *Wy Dobrze Jecie*³⁴.

Dwie innowatorki – Jolanta Kania i Anna Maszke zapoczątkowały projekt edukacyjny *Gdyński Lodołamacz Technologiczny* (GLT) skierowany do młodzieży i dorosłych z głębszą niepełnosprawnością intelektualną. Ideą przedsięwzięcia jest współpraca specjalistów ze szkołami specjalnymi, warsztatami terapii zajęciowej, domami pomocy społecznej, środowiskowymi domami samopomocy. Inicjatywa dociera również do mieszkań wspieranych. Projekt wspiera rozwój samodzielności osób zależnych, korzystanie z komunikacji w przestrzeni miejskiej. Integruje je z otoczeniem poprzez m.in. nowe technologie, w tym powszechnie dostępne aplikacje. Nośniki te stanowią współczesną wersję „protez” XXI w. Szczegóły prezentowanego modelu edukacyjnego znajdują się na rysunku 3³⁵.

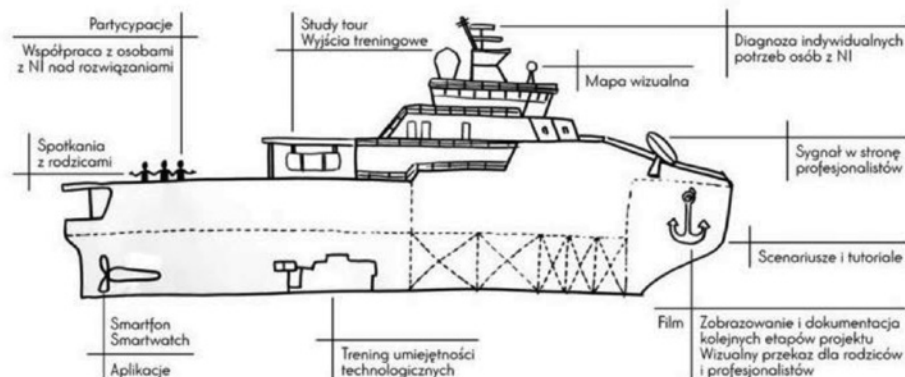
³¹ Zob. *Inkubator Innowacji Społecznych: „Oswajanie Dorosłości”*, <http://lis.gdynia.pl/2019/03/29/inkubator-innowacji-spolecznych-oswajanie-doroslosci/> [30.09.2019].

³² Zob. *My też jesteśmy rodzicami!*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/my-tez-jestesmy-rodzicami/> [30.09.2019].

³³ Zob. *My też jesteśmy rodzicami!*, <http://www.innowacjespoleczne.org.pl/innowacja/my-tez-jestesmy-rodzicami/> [30.09.2019]. Również: *Inkubator Innowacji Społecznych: „My też jesteśmy rodzicami”*, <http://lis.gdynia.pl/2019/04/25/inkubator-innowacji-spolecznych-my-tez-jestesmy-rodzicami/> [30.09.2019].

³⁴ Zob. *Wy Dobrze Jecie. Model warsztatów z zakresu naturalnego odżywiania dla rodziców dzieci niepełnosprawnych*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/wydobrzejecie/> [26.09.2019]. Również: *Inkubator Wielkich Jutra*, <http://inkubatorwielkichjutra.pl/> [26.09.2019].

³⁵ Zob. *Gdyński Lodołamacz Technologiczny*, <https://www.gltgdynia.pl/> [30.09.2019]. Również: *Gdyński Lodołamacz Technologiczny*, <https://www.innowacjespoleczne.org.pl/innowacja/gdyski-lodolamacz-technologiczny/> [30.09.2019].

Rysunek 3. Model edukacyjny gdyńskiego lodołamacza technologicznego

Źródło: *Gdynski Lodołamacz Technologiczny*, <https://www.innowacjespoleczne.org.pl/innowacja/gdynski-lodolamacz-technologiczny/> [30.09.2019].

Technologię wykorzystuje również rozwiązanie *SOS Homini* – specjalistyczna aplikacja, która pomaga osobie zależnej w kontakcie z opiekunami i wolontariuszami. Komunikat, np. o potrzebie zrobienia zakupów, dociera do wszystkich zarejestrowanych w aplikacji wolontariuszy, a reaguje ta, która podejmuje się realizacji danego zgłoszenia. Aktywacja uruchamia informację o tym, że pomoc w określonej kwestii wkrótce nadejdzie. Obsługa aplikacji jest intuicyjna, prosta i szybka³⁶.

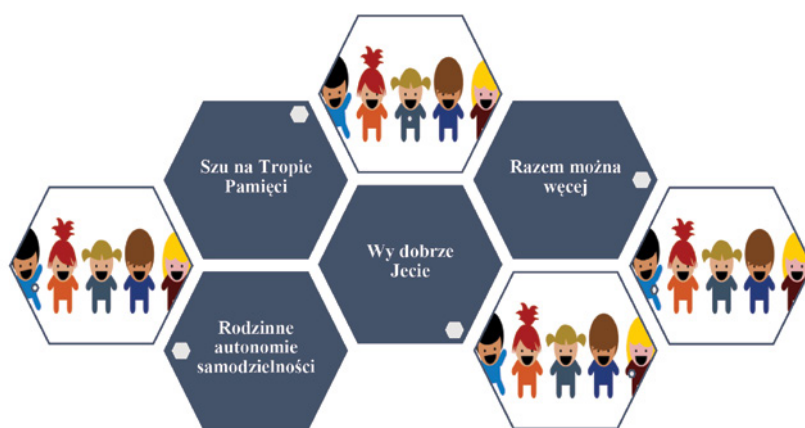
Do osób zależnych chorujących na zespół Downa skierowano projekt *Czas na aktywność!*. Jest to platforma umożliwiająca nawiązywanie relacji nie tylko między osobami z niepełnosprawnością intelektualną, ale również z ich zdrowymi rówieśnikami – wolontariuszami³⁷. Kolejną z platform *KolejLove* to narzędzie pozwalające na kojarzenie ze sobą osób zależnych chcących odbyć podróż koleją w danym kierunku oraz innych pasażerów udających się w tą samą stronę i tym samym pociągiem³⁸.

³⁶ Zob. *SOS Homini – aplikacja komunikacyjna*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc/sos-homini/> [30.09.2019]. Również: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, rops.poznan.pl [30.09.2019].

³⁷ Zob. *CZAS NA AKTYWNOŚĆ! – platforma internetowa dla osób z niepełnosprawnością umysłową*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc/czas-na-aktywnosc/> [28.09.2019].

³⁸ Zob. *Podróże KolejLove – PODRÓŻUJ, POMAGAJ, OSZCZĘDZAJ*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc/podroze-kolejlove/> [30.09.2019]. Co ciekawe, 80% dworców i stacji pasażerskich w Polsce jest niedostosowanych do potrzeb osób zależnych. Brakuje w nich ubrajlonych poręczy, komunikatorów głosowych, pochylni, ramp czy wind. Zob. Program *Dostępność plus...*, dz. cyt., s. 18.

Z kolei tyflograficzna gra planszowa *Niewidzialna wyprawa* angażuje zarówno niewidomych, jak i widzących. Gra jest ubrajlowiona, a osoby widzące zakładają na oczy opaski. Uczestnicy poznają świat za pomocą zmysłu dotyku, podstawowe wyzwania, z jakimi muszą się zmierzyć osoby niewidome, bariery codziennego życia. Autorem innowacji jest Fundacja Szansa dla Niewidomych. *Niewidzialna wyprawa* angażuje obie grupy społeczne w ramach wspólnej rozrywki. Pilotaż został zrealizowany w Trójmieście, a innowacja doczekała się nawet swojego profilu w mediach społecznościowych³⁹. Współtwórcą i koordynatorem projektu jest Szymon Andrzejewski⁴⁰.

Rysunek 4. Innowacje dla dostępności skierowane do poszczególnych grup docelowych – dzieci

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Innowacje dla dostępności*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barrier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc-i/#/domyslne=1/247224=3527> [30.09.2019].

Grafika dostępna na licencji Creative Commons.

Wsparciem dla osób niewidomych i słabowidzących w korzystaniu z obiektów użyteczności publicznej ma być *Nawigacja głosowa osób zależnych* zawierająca w sobie udźwiękowioną instrukcję dotyczącą przemieszczania się. Osoba zależna nie tylko uzyskuje informację o swoim położeniu, ale i o dalszej trasie, jaką musi pokonać, aby dotrzeć do wybranego przez siebie miejsca⁴¹. Bardziej kompleksowym od-

³⁹ Zob. *Niewidzialna wyprawa – Gra planszowa dla widzących i niewidomych*, <https://www.facebook.com/Niewidzialnawyprawa/> [30.09.2019].

⁴⁰ Zob. *Dzięki Inkubatorowi Innowacji poznasz świat dotykiem*, <http://lis.gdynia.pl/2019/05/17/dzieki-inkubatorowi-innowacji-poznasz-swiat-dotykiem/> [30.09.2019].

⁴¹ Zob. *NAWIGACJA GŁOSOWA OSÓB ZALEŻNYCH – NGOZ. Udźwiękowiona wewnętrzzbudynkowa nawigacja dla osób z dysfunkcją wzroku*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/>

powiednikiem *Nawigacji* jest aplikacja na telefon działająca na terenie całej Polski. *Your Way* ma ułatwić osobom zależnym niewidomym i słabowidzącym poruszanie się w skomplikowanej przestrzeni dużego miasta⁴². Wśród innowacji znalazła się również propozycja *Razem można więcej* obejmująca zajęcia nordic walking dla osób zależnych z dysfunkcjami wzroku⁴³. Świetnym rozwiązaniem jest również inicjatywa *Sprawiedliwość słyszy głuchych*, która zwiększa dostęp osób niesłyszących do wymiaru sprawiedliwości⁴⁴.

Pomysłodawczynią gry planszowej dla osób z chorobami neurodegeneracyjnymi i ich rodzin jest Marzena Wójcicka. *Wrota pamięci* jest rozwiązaniem skierowanym do osób zależnych po udarach, posiadających otępienia naczyniopochodne czy chorych na Alzheimera oraz ich rodzin i opiekunów. Gra stymuluje funkcje poznawcze osób chorych, w tym językowe, pamięć i koncentrację czy orientację. Pozwala wytworzyć atmosferę bezpieczeństwa i zaufania pomiędzy opiekunami a osobami zależnymi. Wdrożenie jej w proces terapii spowalnia procesy chorobowe⁴⁵. Wspomniana innowatorka jest również autorką serii książeczek *Szu Na Tropie Pamięci*. Jest to zestaw opracowań edukacyjno-informacyjnych o chorobach otępiennych skierowanych do najmłodszych członków rodziny. Pozwala zrozumieć proces choroby osoby zależnej – od pierwszych objawów po zaawansowane stadium⁴⁶.

Do osób chorujących na schorzenia otępienne skierowana jest innowacja *Proste i pomocne*, która powstała we Wrocławskim Centrum Alzheimerowskim. Dzięki realizacji projektu stworzono narzędzia pomocne w terapii osób starszych z za-

---

fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/nawigacja-glosowa-osob-zaleznych-ngo/ [30.09.2019]. Również: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, www.rops.krakow.pl [30.09.2019].

⁴² Zob. *Your Way – asystent poruszania się po mieście*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/your-way/> [30.09.2019].

⁴³ Zob. *Razem można więcej. Nordic walking dla osób z dysfunkcjami wzroku*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/razem-mozna-wiecej/> [26.09.2019]. Również: *Inkubator Wielkich Jutra*, <http://inkubatorwielkichjutra.pl/> [26.09.2019].

⁴⁴ Zob. *Sprawiedliwość słyszy głuchych. Zwiększanie dostępu osób niesłyszących do wymiaru sprawiedliwości*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/sprawiedliwosc-slyszy-gluchych/> [30.09.2019].

⁴⁵ Zob. *Wrota pamięci. Gra planszowa dla osób z chorobami neurodegeneracyjnymi i ich rodzin*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/wrota-pamieci/> [29.09.2019].

⁴⁶ Zob. *Szu Na Tropie Pamięci. Książeczki dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/szu-na-tropie-pamieci/> [29.09.2019].

burzeniami funkcji poznawczych. Środki na realizację przedsięwzięcia pozyskano z programu operacyjnego *Wiedza, edukacja, rozwój* (PO WER), w ramach poddziałania *Innowacje na ludzką miarę – wsparcie mikroinnowacji w obszarze usług opiekuńczych dla osób zależnych*⁴⁷. Z kolei Uniwersytet Medyczny w Poznaniu zrealizował projekt skierowany do opiekunów dzieci ze spektrum autyzmu, w którym rodzice oraz osoby pracujące z osobami zależnymi ASD mogą uzyskać wsparcie dla zdrowia psychicznego⁴⁸. Dzięki specjalnej platformie zarówno rodzice, jak i opiekunowie dzieci ze spektrum autyzmu mogą dokonać samooceny emocjonalnej i uzyskać rekomendacje do podjęcia konkretnych działań prewencyjnych i terapeutycznych⁴⁹.

Do rodziców i opiekunów osób ze spektrum autyzmu skierowane jest przedsięwzięcie *Rodzinne autonomię samodzielności*. Ma ono na celu wsparcie i wyposażenie w konkretną wiedzę i kompetencje. Pozwala zainicjować uniwersalną zmianę w postrzeganiu dziecka. *Rodzinne autonomię samodzielności* to inicjatywa doradczo-ekspercka⁵⁰.

Paszport życia to jeden z pilotażowych projektów innowacyjnych w obszarze integracji społecznej. Inicjatywa skierowana jest do konkretnej grup osób zależnych – niemówiących ze sprzężoną niepełnosprawnością. Jest to „bank danych”, który umożliwia szybką identyfikację, a przez to i dostosowanie odpowiedniej pomocy. *Paszport życia* zawiera w sobie informację o stanie zdrowia, przyjmowanych lekach, specjalnych potrzebach życiowych oraz inne niezbędne stanem zdrowia informacje⁵¹.

Bardzo ciekawą inicjatywą skierowaną do sektora gastronomicznego oraz wszystkich zainteresowanych projektowaniem uniwersalnym jest przedsięwzięcie pod nazwą *Czułość*, stanowiące kompendium wiedzy dla właścicieli lokali użytko-

⁴⁷ Zob. *Zespół innowacji „Proste i Pomocne”*, <https://www.prosteipomocne.pl/o-nas> [30.09.2019].

⁴⁸ Zob. *Projekt „Inkubator Innowacji Społecznych Wielkich Jutra” (Temat: Usługi opiekuńcze dla osób zależnych)*, <http://www.autyzm.ump.edu.pl/#/home> [30.09.2019].

⁴⁹ Zob. *Wsparcie opiekunów dzieci ze spektrum autyzmu. Wsparcie zdrowia psychicznego rodziców oraz funkcjonowania emocjonalnego osób pracujących z dziećmi ze spektrum autyzmu (ASD)*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barrier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc/wsparcie-opiekunow-dzieci-ze-spektrum-autyzmu/> [29.09.2019].

⁵⁰ *Rodzinne autonomię samodzielności. Projekt podpowiada rozwiązania oraz daje wsparcie rodzicom i opiekunom dzieci ze spektrum autyzmu*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barrier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc/rodzinne-autonomie-samodzielności/> [30.09.2019]. Również: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, rops.poznan.pl [30.09.2019].

⁵¹ Zob. *Paszport życia. Zbiór informacji o osobach zależnych*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barrier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc/paszport-zycia/> [30.09.2019]. Również: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, rops.poznan.pl [30.09.2019].

wych w zakresie potrzeb technicznych osób zależnych. Innowacja została zapoczątkowana przez Fundację Machina Zmian, a testowana była na terenie Pomorskiego Parku Naukowo-Technologicznego. Innowacja *Czułość* pokazuje, jak w łatwy sposób można dostosować lokal do potrzeb osoby zależnej, poprzez m.in. wprowadzenie autorskiej metody „5 stref komfortu”. Jest to rozwiązanie wykorzystywane w optymalizacji i modernizacji przestrzeni użytkowych, udostępniające gotowe rozwiązania i projekty na licencji Creative Commons. W ramach testowanej innowacji powstały również zestawy rozwiązań architektonicznych do zarządzania „trzecią przestrzenią” i prototypy mebli⁵².

Rysunek 5. Innowacje dla dostępności skierowane do poszczególnych grup docelowych – rodzina

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Innowacje dla dostępności*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc-i/#/domyslne=1/247224=3527> [30.09.2019].

Grafika dostępna na licencji Creative Commons.

Kolejną inicjatywą architektoniczno-urbanistyczną jest innowacja *Ścieżka moto-sensoryczna*, skierowana w szczególności do osób zależnych z dysfunkcją ruchową. Badania pokazują, że np. w Warszawie infrastruktura pieszka i rowerowa stanowi zaledwie 2% wszystkich wydatków na transport, przy czym według zaleceń Programu Środowiskowego ONZ powinno to być 20%⁵³. Głównym celem

⁵² Zob. *Czułość. Projekt miejsc dostępnych dla wszystkich*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc-i/czulosc/> [30.09.2019]. Również: *Innowacje Społeczne*, www.innowacjespoleczne.org.pl [30.09.2019].

⁵³ Zob. *Program Dostępność plus...*, dz. cyt., s. 18.

projektu jest odpowiednia adaptacja terenów zielonych, tak aby osoby o obniżonej sprawności mogły za ich pośrednictwem poprawiać swoją zdolność poruszania się m.in. poprzez odpowiednie wykorzystanie i adaptację istniejących elementów infrastruktury przestrzeni jako stanowisk ćwiczeniowych⁵⁴. Pomysł na realizację przedsięwzięcia powstał w Małopolskim Inkubatorze Innowacji Społecznych. Wśród innowacji wspierających rehabilitację znalazła się również odzież – Innotextil, która w czasie rzeczywistym umożliwia użytkownikowi stałą i dyskretną kontrolę swojego ruchu oraz powiadamia go o konieczności korekty chodu⁵⁵. Nie jest to jedyne rozwiązanie dostępne na rynku innowacji sportowo-turystycznych. W ramach dofinansowania z programu operacyjnego *Wiedza, edukacja, rozwój* stworzono projekt *Uniodzież* – płaszcz przeciwdeszczowego dla osób poruszających się na wózkach⁵⁶. Z kolei firma P.T.Tanalski opracowała przystawkę do manualnego wózka inwalidzkiego pozwalającą na zmianę wózek inwalidzki elektryczny, co jest szczególnie przydatne dla osób zależnych z niepełnosprawnością ruchową, które chcą pokonywać większe odległości⁵⁷. Na ich potrzeby w tym zakresie odpowiadać ma również platforma *EasyMove* – urządzenie gąsienicowe o napędzie elektrycznym, dzięki któremu osoba zależna z niepełnosprawnością ruchową będzie mogła poruszać się po powierzchniach niedostępnych dla zwykłych wózków, jak np. piasek, kamienie, śnieg, żwir czy nierówne drogi gruntowe i ścieżki w lasach lub na otwartych terenach⁵⁸.

Z kolei innowacja *Ogród leczy* wykorzystuje nowe podejście w rehabilitacji osób poruszających się na wózkach inwalidzkich – hortiterapię, a więc taki projekt ogrodu, który umożliwia osobom zależnym wykonywanie pracy fizycznej związa-

---

⁵⁴ Zob. *ŚCIEŻKA MOTO-SENSORYCZNA. Projekt architektoniczno-urbanistyczny umożliwiający realizowanie rehabilitacji „przy okazji” wykonywania codziennych aktywności*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnoscisciadzka-moto-sensoryczna/> [30.09.2019]. Również: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, www.rops.krakow.pl [30.09.2019].

⁵⁵ Zob. *INNOTEXTIL. Inteligentna odzież wspierająca rehabilitację*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosciiinnotextil/> [30.09.2019].

⁵⁶ Zob. *UNIODZIEŻ. Płaszcz przeciwdeszczowy dla osób poruszających się na wózkach*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosciiuniodziez/> [27.09.2019].

⁵⁷ Zob. Strona projektu: <http://www.tanalski.eu/> [27.09.2019]. Również: *Przystawka do wózka manualnego inwalidzkiego pozwalająca na zmianę wózek elektryczny*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnoscii/przystawka-do-wozka-inwalidzkiego/> [27.09.2019].

⁵⁸ Zob. *EasyMove. Mobilna platforma gąsienicowa dla wózków inwalidzkich*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnoscii/easymove/> [30.09.2019].

nej z uprawą roślin⁵⁹. Autorkami innowacji są Aleksandra Pawelska i Jadwiga Valkov (Love Landscape Productions). Specjalne stanowiska z rabatami znajdującymi się na podwyższeniu, pozwalają korzystać z uroków ogrodnictwa bez oglądania się na różne ograniczenia⁶⁰.

W celu poprawy warunków życia osób zależnych wśród najstarszych grup wiekowych powołano inicjatywę *Organizator kompleksowej opieki w miejscu zamieszkania*. Jest to program skierowany do seniorów niesamodzielnych, obciążonych wieloma dolegliwościami, wymagających opieki m.in. po zakończonym pobycie w szpitalu. Interwencja obejmuje już pierwsze 24 godziny po opuszczeniu placówki, w której odbywała się hospitalizacja, w tym: działania promocyjno-informacyjne, trening czynności pielęgnacyjnych, oswojenie z zasadami podawania leków i wsparcie indywidualne. Przewidziano również wizyty kontrolne – weryfikujące-wspierające⁶¹. Z kolei osoby zależne po amputacjach wspiera inicjatywa *Trenerzy wsparcia*. Chodzi przede wszystkim o naukę radzenia sobie z codziennymi czynnościami, poprawienie samopoczucia czy umożliwienie powrotu na rynek pracy po często traumatycznych przeżyciach⁶².

Zakupy bez barier to rozwiązanie pozwalające korzystać z pomocy asystenta w sklepach wielkopowierzchniowych. Aby ułatwić poruszanie się w przestrzeni handlowej, specjalnie przeszkolony pracownik wspiera osobę zależną zgodnie z jej potrzebami⁶³. Dla osób zależnych niewidomych i słabowidzących stworzono również *TeleAsystenta*, który poprzez połączenie wideo może osobę zależną nawigować w sytuacji, w której akurat się ona znajduje⁶⁴. Wezwanie pomocy osobie zależnej umożliwi *MobiAsystent*. Aplikacja ta ułatwia kontakt z rodziną lub wolontariusza-

⁵⁹ Zob. *Ogród leczy*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/ogrod-leczy/> [27.09.2019].

⁶⁰ Zob. *Ogród leczy*, <http://www.ogrodleczy.com/> [27.09.2019]. Również: *Ogród leczy*, <https://www.innowacjespoleczne.org.pl/innowacja/ogrod-leczy/> [27.09.2019].

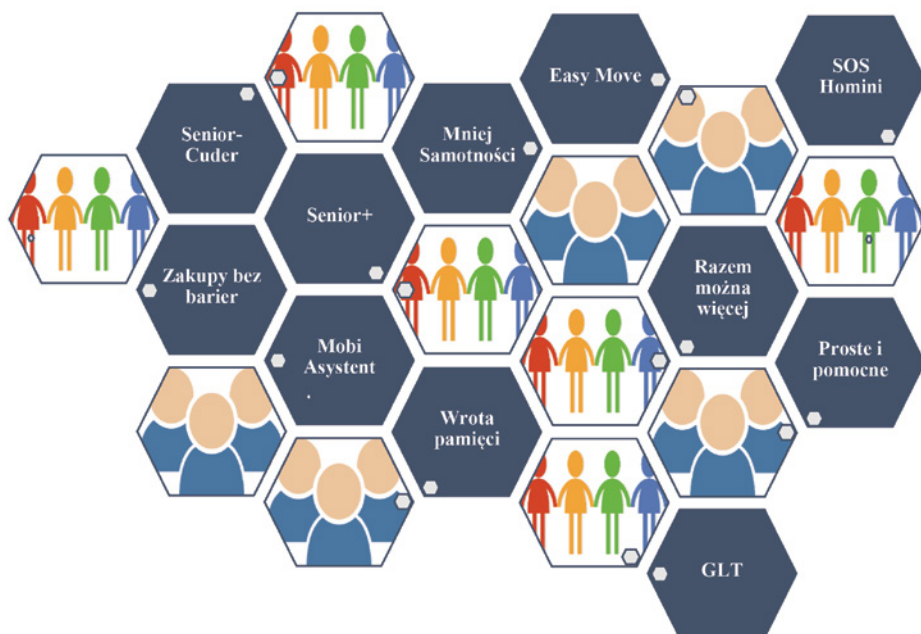
⁶¹ Zob. *ORGANIZATOR KOMPLEKSOWEJ OPIEKI W MIEJSCU ZAMIESZKANIA. Interwencja w miejscu zamieszkania chorego w 24 godziny od momentu wyjścia ze szpitala*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/organizator-kompleksowej-opieki-w-miejscu-zamieszkania/> [28.09.2019].

⁶² Zob. *Trenerzy wsparcia*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/trenerzy-wsparcia/> [27.09.2019].

⁶³ Zob. *ZAKUPY BEZ BARIER. Dyskretny dzwonek przywołujący asystę dla osoby z niepełnosprawnością w sklepie wielkopowierzchniowym*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/zakupy-bez-barier/> [28.09.2019].

⁶⁴ Zob. *TELEASYSTENT. Aplikacja umożliwiająca zdalną asystę dla osób niewidzących i słabowidzących*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosci/teleasystent/> [27.09.2019].

mi poprzez m.in. komunikat głosowy czy transmisję wideo na żywo. Dzięki temu można udzielić pomocy osobie zależnej na bieżąco, widząc jej problem i kierując ją do rozwiązania⁶⁵. Kolejny rodzaj asysty dla osób zależnych oferuje innowacja *Cień pomoże ci... wyjść z cienia*. Jest to model usług pomocy osobistej dla dorosłych realizowany na podstawie podpisanego kontraktu opisującego zakres obowiązków. Asystent udziela wsparcia w realizacji czynności podstawowych, takich jak higiena osobista czy prowadzenie gospodarstwa domowego, ale również motywuje do podejmowania własnych decyzji w sposób dla otoczenia niewidoczny⁶⁶.

Rysunek 6. Innowacje dla dostępności skierowane do poszczególnych grup docelowych – seniorzy

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Innowacje dla dostępności*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barrier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc-i/#/domyslne=1/247224=3527> [30.09.2019].

Grafika dostępna na licencji Creative Commons.

⁶⁵ Zob. *MobiAsystent. Samodzielność z telefonem w dłoni*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barrier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc-i/mobiasystent/> [27.09.2019].

⁶⁶ Zob. *Cień pomoże Ci... wyjść z cienia – model usług asystencji osobistej dla dorosłych osób niepełnosprawnych*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barrier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc-i/cien-pomoze-ci/> [30.09.2019].

Prezentowane innowacje społeczne obejmują również osoby zależne z chorobami nowotworowymi. W tym zakresie w ramach programu operacyjnego *Wiedza, edukacja, rozwój* pozyskano środki na opracowanie dwóch przedsięwzięć pilotażowych: *Model Dom* oraz *ONCO-JOGA*. Oba mają na celu udzielenie wsparcia nie tylko pacjentom chorującym na nowotwory, ale całym rodzinom onkologicznym. Program *Model Dom* skierowany jest przede wszystkim do rodzin z dzieckiem onkologicznym⁶⁷. Z kolei *ONCO-JOGA* ma zapewnić wzmocnienie psychofizyczne osób zależnych dorosłych i ich opiekunów⁶⁸.

Powyżej przedstawiono dostępny katalog innowacji dla dostępności. Za ich wdrożenie może odpowiadać zarówno Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, jak i podmiot zewnętrzny. Praktyka funkcjonowania pokazuje, że realizacja innowacji przez partnerów jest najczęściej spotykana. Na tę chwilę rozwiązania skierowane są do pięciu grup docelowych, w tym: dzieci, ekspertów, osób z niepełnosprawnością, rodzin oraz seniorów. Dotychczas najbardziej popularne są rozwiązania należące do kategorii *integracja społeczna* i *edukacja*, co oczywiście jest efektem realizacji programu operacyjnego *Wiedza, edukacja, rozwój*. Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju planuje wdrażanie kolejnych inicjatyw, również z uwzględnieniem tematyki obejmującej „badania i rozwój”, co w kontekście funkcjonującej jeszcze perspektywy finansowej 2014-2020 może przynieść ciekawe rezultaty.

Program *Dostępność plus* – obszary wsparcia

Działania w ramach programu *Dostępność plus* realizowane będą w ośmiu obszarach: architektura, transport, edukacja, służba zdrowia, cyfryzacja, usługi, konkurencyjność i koordynacja. Docelowo planuje się uzyskanie następujących efektów:

- 1000 miejsc i budynków użyteczności publicznej, w których będą zniesione bariery architektoniczne i komunikacyjne,
- co najmniej 20% mieszkań wybudowanych w programie *Mieszkanie plus* dostępnych dla osób zależnych,
- 100 gmin, w których zostanie poprawiona jakość przestrzeni publicznej poprzez likwidację barier,
- zakup autobusów i tramwajów dostosowanych do potrzeb osób zależnych,

⁶⁷ Zob. *Model Dom. Model wsparcia rodzin z dzieckiem onkologicznym*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc-i-model-dom/> [30.09.2019].

⁶⁸ Zob. *ONCO-JOGA. Wzmocnienie psychofizyczne osób chorych onkologicznie i ich opiekunów*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/innowacje-dla-dostepnosc-i-onco-joga/> [30.09.2019].

- dostępność dla osób zależnych wszystkich nowo wybudowanych budynków użyteczności publicznej,
- dostosowanie witryn internetowych instytucji i urzędów publicznych do potrzeb osób niewidomych i niesłyszących,
- dostosowanie przynajmniej połowy czasu antenowego w TV do potrzeb osób niewidomych i niesłyszących,
- systematyczna poprawa już istniejącej infrastruktury i otoczenia, w tym: dworców, przystanków, parków i chodników⁶⁹.

Na efektywną realizację wyżej wymienionych zadań przeznaczono 23 mld zł, przy czym największą część tych środków pochłoną inwestycje transportowe – 20 mld zł. Na pozostałe działania zakontraktowano odpowiednio: architektura – 480 mln zł, edukacja – 588 mln zł, służba zdrowia – 300 mln zł, cyfryzacja – 300 mln zł, konkurencyjność – 77 mln zł, usługi – 615 mln zł, koordynacja 74 mln zł⁷⁰.

W ramach inwestycji architektonicznych zaplanowano do realizacji cztery podstawowe działania skoordynowane przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju oraz Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej. Wśród podmiotów współpracujących wymienić należy: samorządy, inwestorów, deweloperów, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, organizacje pozarządowe, Główny Urząd Nadzoru Budowlanego, architektów i planistów. Szczegółowy zakres obszaru wsparcia obejmuje: działanie 1 – Mieszkanie plus, działanie 2 – domy bez barier, działanie 3 – 100 gmin bez barier oraz działanie 4 – służby architektoniczno-budowlane wrażliwe na dostępność. Wśród oczekiwanych rezultatów wymienia się m.in.:

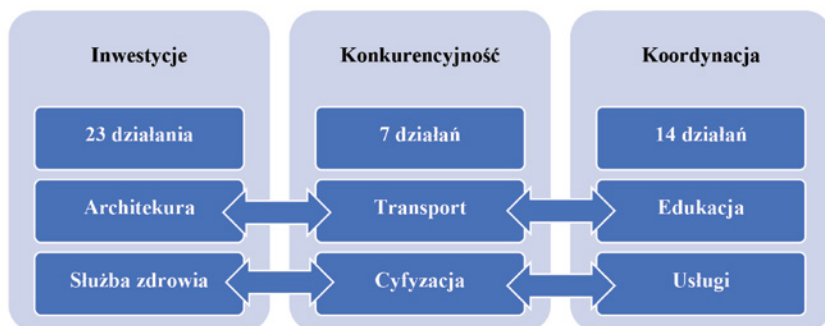
- dostępne nowo budowane budynki użyteczności publicznej i mieszkalnictwa wielorodzinnego,
- 100 gmin, w których poprawiono jakość przestrzeni publicznej,
- 5 tys. osób przeszkolonych z praktycznego stosowania zasad dostępności w budynku użyteczności publicznej i ich otoczeniu,
- 900 dostosowanych budynków wielorodzinnych⁷¹.

---

⁶⁹ Zob. J. Poliński, dz. cyt., s. 40.

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ Zob. *Program Dostępność plus...*, dz. cyt., s. 29.

Rysunek 7. Obszary wsparcia programu *Dostępność plus*

Źródło: Program *Dostępność plus*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/> [28.09.2019].

W ramach inwestycji transportowych przewidziano szereg działań związanych z poprawą dostępności transportu prywatnego i publicznego. Koordynacją pięciu kolejnych działań zajmą się następujące podmioty: Ministerstwo Infrastruktury, PKP S.A., PKP TLK, samorzady, przewoźnicy kolejowi, producenci i projektanci taboru kolejowego, zarządcy dworców, architekci i planiści, przewoźnicy miejscy i międzymiastowi, Ministerstwo Cyfryzacji, organizacje pozarządowe. Szczegółowy zakres obszaru wsparcia obejmuje: działanie 5 – dostępny transport kolejowy, działanie 6 – remont i przebudowa 200 dworców kolejowych, działanie 7 – dostępny transport publiczny, działanie 8 – szkolenia dla pracowników sektora transportu, działanie 9 – aplikacja *Czy dojadę*. Wśród oczekiwanych rezultatów wymienia się m.in.:

- przebudowę i remont 200 stacji pasażerskich,
- 20-procentowy wzrost dostępnego taboru kolejowego,
- 20-procentowy wzrost dostępnego transportu miejskiego,
- transportową aplikację mobilną⁷².

W zakresie edukacji program *Dostępność plus* przewiduje do realizacji: działanie 10 – 200 szkół i przedszkoli bez barier, działanie 11 – wsparcie edukacji włączającej, działanie 12 – studia bez barier, działanie 13 – dostępność w programach nauczania, działanie 14 – nauczyciele dla edukacji włączającej, działanie 15 – laboratoria uniwersalnego projektowania. W realizację zamierzeń zaangażowane są następujące jednostki: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, samorzady, szkoły, przedszkola, organizacje pozarządowe, uczelnie wyższe, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Ministerstwo Nauki

⁷² Tamże, s. 34.

i Szkolnictwa Wyższego, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, instytuty badawcze, przedsiębiorcy. Wśród oczekiwanych rezultatów wymienia się m.in.:

- 200 szkół dostępnych dla dzieci i uczniów zależnych,
- 15 centrów wspierających edukację włączającą,
- 100 uczelni otwartych na studentów i wykładowców zależnych,
- 10 modelowych programów kształcenia uwzględniających dostępność⁷³.

W obszar służby zdrowia zaangażowane są: Ministerstwo Zdrowia, podmioty wykonujące działalność leczniczą, organizacje pacjentów, organizacje trzeciego sektora, Narodowy Fundusz Zdrowia. Jako priorytetowe w realizacji zaplanowano: działanie 16 – 100 placówek służby zdrowia bez barier, działanie 17 – dostępne usługi medyczne⁷⁴.

Cyfryzacja to kolejne trzy działania: 18 – dostępne strony internetowe, 19 – przyjazne treści multimedialne, 20 – otwarty urząd. Koordynacją wspomnianych kwestii zajmują się następujące jednostki: Ministerstwo Cyfryzacji, podmioty realizujące usługi publiczne, projektanci i wykonawcy serwisów internetowych, organizacje pozarządowe, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Polski Instytut Sztuki Filmowej, nadawcy, producenci, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Wśród oczekiwanych rezultatów wymienia się m.in.:

- 100% publicznych serwisów internetowych spełniających wymogi dostępności,
- 50% czasu antenowego dostępnego dla osób zależnych,
- zasoby administracji publicznej ogólnie dostępne⁷⁵.

Na blok tematyczny „Usługi” zaplanowano w programie *Dostępność plus* kwotę 615 milionów złotych. Zaplanowano tu do realizacji pięć podstawowych zagadnień: działanie 21 – dostępne usługi powszechne, działanie 22 – numer 112 dla wszystkich, działanie 23 – mobilność, działanie 24 – kultura, turystyka i sport, działanie 25 – praca w administracji.

Ciekawie prezentują się ostatnie dwa komponenty programu *Dostępność plus* – konkurencyjność i koordynacja. W przypadku pierwszego z zagadnień zaplanowano do realizacji pięć dość istotnych przedsięwzięć: działanie 26 – program badań nad dostępnością – rzeczy są dla ludzi, działanie 27 – społeczny inkubator dostępności, działanie 28 – wsparcie przedsiębiorstw, działanie 29 – centra te-

---

⁷³ Tamże, s. 39.

⁷⁴ Tamże, s. 40-42.

⁷⁵ Tamże, s. 45.

stujące, działanie 30 – marka „dostępność”. Wśród koordynatorów i podmiotów współpracujących można wymienić: Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, przedsiębiorców, uczelnie, instytuty badawcze, organizacje pozarządowe, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, producentów technologii asystujących i kompensacyjnych. Najszerszy katalog działań mieści w sobie komponent Koordynacja. Są to: działanie 31 – polski Access Bard, działanie 32 – prawo dla dostępności, działanie 33 – procedury bez barier, działanie 34 – współpraca na rzecz dostępności, działanie 35 – zamówienia publiczne i inwestycyjne, działanie 36 – audyty dostępności, działanie 37 – monitoring polityk publicznych, działanie 38 – potencjał organizacji pozarządowych, działanie 39 – społeczna świadomość dostępności. Inicjatywy te wspierają: Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, organizacje pozarządowe, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, samorządy, urzędy centralne, przedsiębiorcy, Główny Urząd Statystyczny. Wśród oczekiwanych rezultatów wymienia się m.in.:

- 100 usług powszechnych bez barier,
- 100 obiektów kultury bez barier,
- powszechnie dostępny system powiadamiania alarmowego 112,
- 100 km szlaków turystycznych dostępnych dla osób zależnych,
- co najmniej 10 schronisk górskich dostępnych dla osób zależnych,
- systemy poprawy mobilności indywidualnej osób zależnych⁷⁶,
- krajowy program badawczy nad dostępnością,
- 20 innowacji społecznych z zakresu dostępności,
- 5 centrów wiedzy projektowania uniwersalnego,
- 5 edycji konkursu *Marka Dostępności*⁷⁷,
- koordynatorów dostępności w urzędach,
- ustawę o ekonomii społecznej i solidarnej, poprawiającą dostęp do usług społecznych,
- co najmniej 20 aktywnych organizacji działających w obszarze dostępności,
- projekty strategiczne SOR, w których realizowany jest komponent dostępności⁷⁸.

---

⁷⁶ Tamże, s. 52.

⁷⁷ Tamże, s. 56.

⁷⁸ Tamże, s. 64.

Budżet programu *Dostępność plus*

Na kompleksową realizację wszystkich 39 działań w latach 2018-2025 przewidziano 23,2 mld zł, z czego dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych stanowi ponad 84% (19,6 mld zł). Są to środki finansowe pochodzące z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności. Wdrażane są one poprzez bieżącą realizację poszczególnych programów operacyjnych. Na poziomie krajowych programów operacyjnych: *Wiedza, edukacja, rozwój, Inteligentny rozwój i Polska cyfrowa* planuje się zmiany i dostosowanie ich do założeń programu *Dostępność plus*. Regionalne programy operacyjne pozostają w formie zakontraktowanej umową partnerstwa, a wydatki, które będą realizowane w ich obszarze, kwalifikujące się do programu, zostaną objęte regułami dostępności. Dane szczegółowe zawarto w tabeli 1.

Tabela 1. Budżet programu *Dostępność plus*

Źródło	Całkowity budżet Programu (PLN)
Fundusze europejskiej, norweskie i EOG	19,6 mld
Środki JST	1,19 mld
Budżet Państwa	0,34 mld
PFRON	0,8 mld
Środki prywatne	1,3 mld

Źródło: Program *Dostępność plus...*, dz. cyt., s. 69.

Istotnymi źródłami finansowania są też Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (tzw. fundusze norweskie i EOG), stanowiące pomoc bezzwrotną. Budżet państwa partycypuje w kosztach programu na poziomie ok. 1%, co stanowi 344 mln zł. Udział samorządów to ok. 5% czyli 1,19 mld zł. Pozostałe środki pochodzą z Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych (PFRON) – 3%, czyli ok. 800 mln zł.

Podsumowanie

Program *Dostępność plus* został zainicjowany w 2018 r. Wśród efektów jego realizacji należy wymienić przede wszystkim wdrożenie ustawy z 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju zaplanowało również liczne inwestycje w zakresie ekonomii dostępności, w tym: dostosowanie szkół podstawowych, uczelni wyższych, szpitali

i przychodni do potrzeb dostępności. Ciekawą propozycję stanowi wprowadzenie do programów kształcenia na uczelniach wyższych modułów zajęć uwzględniających uniwersalne projektowanie. Ministerstwo planuje również wprowadzić liczną grupę osób zależnych na rynek pracy. Należy jednak dodać, iż realizacja programu *Dostępność plus* byłaby niemożliwa bez zaangażowania zagranicznych źródeł finansowania. Inicjatywa rządowa stanowi zbiór działań zaplanowanych do realizacji w poszczególnych programach operacyjnych, zakontraktowanych Umową partnerstwa, a wkład budżetu państwa to zaledwie 1% środków przewidzianych na realizację.

Pierwsze raporty o stanie dostępności kraju powinny pojawić się w 2021 r. Ich weryfikacja ilościowa stanie się podstawą do wyciągnięcia wniosków dotyczących potencjalnych sukcesów w realizacji programu *Dostępność plus*.

The Accessibility Plus Programme – Legal Basis, Aid Areas, Budget

---

ABSTRAKT

Fundusze europejskie wdrażane w Polsce przyczyniają się do łamania wielu barier, zarówno w ujęciu architektonicznym, jak i społecznym. Jednakże w tematyce szeroko pojętej dostępności dużo jest jeszcze do zrobienia, szczególnie w kontekście grup społecznych posiadających różnego rodzaju ograniczenia. Chodzi o aktywny udział osób zależnych w życiu prywatnym i publicznym. Dzięki zaangażowaniu funduszy europejskich, instrumentów norweskich oraz środków pochodzących od państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego strona rządowa powołała do życia program *Dostępność plus*, który ujmuje zarówno te inwestycje, które już zaplanowano do realizacji w programach operacyjnych, jak i kolejne inicjatywy. Udział budżetu państwa polskiego w planowanym programie inwestycyjnym na lata 2018-2025 wyniesie 1%, samorządów – 5%, a funduszu celowego – 6%.

SŁOWA KLUCZE: *Dostępność plus*, osoby zależne, ekonomia dostępności, fundusze europejskie w Polsce, fundusze norweskie w Polsce, fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego w Polsce

ABSTRACT

European funds implemented in Poland contribute to breaking many obstacles, both in architectural and social terms. However, there is

still a long way to go in the subject of broadly understood accessibility, especially in the context of social groups with various types of barriers. The Programme has been created to impede the active participation of dependent people in private and public life. Thanks to the involvement of European funds, Norwegian instruments and funds from the European Economic Area countries, the government has set up the Accessibility Plus Programme, which includes both those investments that have already been planned for implementation in operational programmes, as well as subsequent initiatives. The share of the Polish state budget in the planned investment programme for 2018-2025 will amount to 1%, of the local governments to 5%, and of the the target fund to 6%.

KEYWORDS: Accessibility Plus, Dependents, Accessibility economics, European funds in Poland, Norwegian funds in Poland, European Economic Area funds in Poland

---

Bibliografia

- Dostępność jest na plus*, https://www.cupt.gov.pl/images/publikacje/Dostepno%C5%9B%C4%87_jest_na_plus.pdf [20.09.2019].
- Inkubator Wielkich Jutra*, www.inkubatorwielkichjutra.pl.
- Innowacje społeczne*, www.innowacjespoleczne.org.pl.
- Kancelaria Senatu, *Starzenie się ludności w Unii Europejskiej – stan obecny i prognoza*, Warszawa 2018.
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.*, (Dz.U. 2012 poz. 1169).
- Laboratorium Innowacji Społecznych*, www.lis.gdynia.pl.
- Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, *Program Dostępność plus 2018-2025*, Warszawa 2018, s. 1-70.
- Nowak E., Głowiński K., *Teoretyczne metody badawcze w naukach społecznych*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej” 2013, nr 2(6).
- Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych*, (Dz.U. 2019 poz. 848).
- Ustawa z 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, (Dz.U. 2019 poz. 1696), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=W-DU20190001696> [28.09.2019].
- Poliński J., *Program rządowy Dostępność plus*, „Prace Instytutu Kolejnictwa” 2018, z. 158.
- Portal Funduszy Europejskich*, www.funduszeuropejskie.gov.pl.
- Program Dostępność plus*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/> [28.09.2019].
- Rada Dostępności*, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/rada-dostepnosci/o-radzie/> [28.09.2019].

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, www.rops.krakow.pl.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, www.rops.poznan.pl.

Sikora-Gaca M., Piechowicz M., Kleinowski M., *Zarządzanie funduszami europejskimi w Polsce*, Warszawa 2018.

Zarządzenie Ministra Inwestycji i Rozwoju z dnia 20 grudnia 2018 r. w sprawie utworzenia Rady Dostępności, Dz. Urz. MliR z dnia 21 grudnia 2018 r., poz. 55.